

— Jsem starý ruský doktor, místo seil a mohu nyní kůdně zemřít. Naše strana žije bouřlivým mladým životem. Mám štěstí, že jsem uviděl dílo svých rukou v plném rozkvětu. Má úloha ve světě je skončena a já jsem sem přišel, abych zde složil upro-

střed kouzelné přírody na východním úbočí Mauna Loa své staré kosti. Zítřka tam odjedu a budu se z dálky dívat na rozkvět nového pokolení, Shohem, veliký národ kanakský. Nebo ne, nikoli, počkejte, chci vám dát poslední radu: »Svitá, soudruhu, pracuj

plně, velké práce je třeba kraji.« Na tomto místě koním své vypravování.

P. S. Nikolaj Konstantinovič Russel zemřel dne 16. července 1913 na statku, jež mu daroval za jeho zásluhy senát soustroví Hawai. Přežil ju.

Nadřádnost vědy a co za ní vězí

ladislav ormis

Nejedná se vůbec o to, zda má pravdu osoba p. Brouka, Ormise anebo Ambrože v otázkách, o nichž bylo na tomto místě diskutováno. Každý čtenář »Tvorby« ví, že věda jakožto speciální ideologická větev je nesmírně důležitým činitelem v rukách buržoasie a proto naše diskuse zajisté ve čtenářích vzbudila zájem o potřebě, možnosti a způsobu dobytí vědy pro potřeby třídního boje proletariátu. A to je to nejdůležitější. Naše diskuse musí se stát východiskem vzniku nové složky našeho ideologického života, což povede k jeho prohloubení, rozšíření a k zesílení generální linie naší teorie a praxe.

Chceme-li přispět k tomu, aby tato diskuse měla objektivně takový význam, je nutno především zásadně znemožnit všechny pokusy o její zvrhnutí na úroveň individualistického hašteření, kde hlavním argumentem je nadávka a zkreslování argumentů soupeřových. To revisionisté marxleninismu dovedou vždy s náramnou pohotovostí argumentovat nadávkami proti těm, kdož zachovávají zásady marxismu. Je zbytečno, uvádět konkrétní případy.

Na mne bylo útočeno v »Tvorbě« proto, že jsem se odvážil postavit proti měšťácko-inteligenckému chápání vědy proletářský názor na vědu. Brouk považuje vědu za náhodnou složku společenského života. Já jsem naproti tomu tvrdil, že věda (i její ideová forma a obsah) má třídní charakter. Neprojevil jsem v této otázce žádný subjektivní názor. Tato otázka byla totiž již zásadně řešena před více jak 50 lety Engelsem v jeho »Dialektik und Natur«, jejíž rukopis ovšem Bernstein, tento prototyp všech revisionistů marxismu pečlivě skrýval ve svém stole. Tuto otázku řešil i Lenin a to bez znalosti Engelsových názorů. A konečně: nyní, po dlouhé diskusi mezi sovětskými dialektiky a mechanisty je názor dialektiků na tuto otázku závazný pro každého, kdo se poctivě chce nazývat marxistou. Poměr marxleninismu k měšťácké vědě je též zásadně vyřešen: měšťácká věda musí přejíti ohněm kritiky marxleninismu, marxleninismus musí postupně dobytí všechny obory lidského poznávání, musí se stát vodítkem poznávání a umožňovat tak další jeho rozvoj k vyšším vývojem stupňům.

Toto zásadní řešení významu a úlohy marxleninismu pro lidské poznání neznamená vůbec, že by marxisté tvrdili takové ne smysly, jako jim píše Brouk: »Marxismus nemějí přece předurčený vztahy libida k psychologii individua...« Marxismus jako metoda poznávání nechce ovšem předurčovat ani vztahy libida k psychologii individua, ale ani vztahy skutečnosti jiných oblastí objektivně existujícího světa. Avšak chce a musí předurčovat takovou metodu myšlení, která v procesu poznávání, t. j. v procesu proměny objektivně existujícího materiálního světa v svět ideový (= poznávání) vede nejběžpečněji k adekvatnosti tohoto ideového světa se světem materiálním. Touto metodou je dialektický materialismus, jenž je v rozruhu lidstva odrazem nejzákladnější a nejvšeobecnější formy existence objektivních

skutečností. V tomto smyslu a ne podle názoru »diletantských vulgomarxistů«, ale podle názoru samotných osnovatelů marxleninismu »jsou v principu všechny vědecké objevy vyčerpány«.

A jestliže nám na to někdo odpoví, že »věda nemůže být žádným světovým názorem tak determinována, aby byla pouhou jeho aplikací a aby vědecká práce záležela jen v tom, hledatí důkazy jeho oprávnění« — (tak mu musíme odvězt: Broučku, ufezťávejte si pod sebou větev, na níž sedíte. Vždyť právě sovětské mechanisté (tedy vulgomarxisté) jsou ti, kteří harčují za takového chápání významu metody materialistické dialektiky na př. v oblasti přírodovědy. Vždyť právě dialektikové jsou ti, kteří proti mechanistům dokazují, že význam dialektické filosofie marxismu není vyčerpán tím, jestliže post festum triumfálně zvoláme: hle, i tento nový objev dokazuje, že světové děje jsou vždy a všude dialektické. Právě materialističtí dialektikové pranýřovali tento názor mechanistů jako chvostism v přírodovědě a dokazovali, že význam marxistické i Leninistické filosofie a metody poznávání je mnohem větší, že není pasivní, ale aktivní. Jen ten, kdo má nekale úmysly, může jiný názor přisilovat marxistům za krk.

Podle marxismu se měšťáctví, tedy třídní ráz současné vědy, jevílo a jeví mezi jiným v tom, že se tato věda ve své metodě bráníla jakémukoli vlivu filosofie. Ulpívání na »holých faktech«, býtí prost podmíněnosti jakékoli filosofie, tedy jakchokoli světonázoru — hle, v čem viděli měšťáčtí přírodovědci záruku správného a exaktního poznání světa! Znamenalo však toto jejich úsilí skutečně, že se osvobodili od determinujícího vlivu každé filosofie? Ne. Již před 50. lety dokázal Engels, že vědomým ignorováním filosofie a hlavně materialistické dialektické filosofie se přírodovědci ocitli nevolky v tenaitech těch nejhorších filosofických systémů. A jestliže někdo prohlašuje, že o »vědě proletářské a buržoasní bychom mohli mluvit jen tehdy, kdyby tomu tak bylo«, (t. j. kdyby věda byla skutečně determinována nějakým světovým názorem), znamená to, býtí v otázkách předpokladů vědeckého poznávání úplně na úrovni měšťáckých vědců, neboť marxisté jasně vidí filosofické předpoklady i toho nejexaktnějšího vědeckého odvětví a tím současně i třídnost těchto ideologií.

Hlavním argumentem p. Brouka o nadřádnosti přírodovědeckých teorií je tato věta: »Do které z nich (do proletářské nebo buržoasní vědy — p. p.) lze však dnes zařadit objev radioaktivity, teorii relativity a pod.?« Zde je mez, kde »třídnost« přestává. Proto je též nesmyslem, nazývat vlastní psychoanalýzu měšťáckou vědou... Před tímte svým »argumentem« hovoří ještě B. o jakýchsi starostech marxistů, »jímž každá novota působí starost, jak jí v marxismu umístí. Skutečný vývoj měšťácké teoretické vědy však ukazuje, že každý nový vědecký objev nepůsobuje obtíže marxismu, ale naopak: měšťácké vědě!« Nejsou to marxisté, ale měšťáčtí vědci, mezi nimi ovšem i Einstein, Planck, De Borglie i Schrödinger a pod.,

kteří jsou úplně bezmocni vůči těmto objevům a neschopni teoreticky je zpracovat. Chce nám snad Brouk namluvit, že je tak velikým ignoranem, že neví nic o nesmírně hloubce krize na př. teoretické fyziky, která trvá už několik desetiletí a která se prohlubuje den ze dne — s každým novým objevem? Spíše se domníváme, že B. právě tak jako my dobře ví, že právě objev radioaktivity, objev elektronu, objev teorie relativity, objev »kvant« a materiálních vln a pod. způsobilí krizi měšťácké teoretické fyziky, jež se dá srovnat jen s krizí ekonomie kapitalismu.

Není nám možno v rámci tohoto článku podrobně vyložit, čím a jak se tato krize jeví, jak vzniká a jaké východisko z ní je. Tolik však musíme říci, že právě tyto objevy a tato fakta, vyvolávající krizi měšťácké vědy, jsou pro marxismus těmi nejpovětššími opěrnými body. Opírajíce se o ně, mohli marxisté na př. v SSSR přejítí z dosavadního více defenzivního stanoviska k dobývání též jednotlivých speciálních vědeckých disciplín — marxleninismem! Neboť právě opačně, kde mechanisté vidí »mez, kde »třídnost« přestává«, (jejich uvozovky u slova třídnost »svědčí o tom, že pro ně je třídnost vědy vždy a všude jen modní frázi a ne skutečností!), tam vidí marxisté mez, kde teprve třídnost vědy začíná nabývat takové formy a takového obsahu, že to pro skutečné marxisty je povelom k vyvození nevyhnutelných závěrů a to nejen teoretických, metodických, praktických v užším rozměru jejich platnosti, ale i závěrů politicko teoreticky praktických!

A tu je nutno znovu opakovat, že třídnost vědy není ve výběru vědeckých faktů podle principu: hodí-li se anebo ne ten či onen vědecký fakt pro podporu politicko ekonomických zájmů té třídy, ke které náležím. Považovat takovýto názor za marxistický — hle, co je vulgární marxismus! Dle správně chápaného marxismu se třídnost vědy ukazuje v tom, zda její metoda poznávání přináší takové poznatkové výsledky, jež jsou se skutečností adekvatní a tedy pro cílevěrné lidské potřeby použitelné — čili nic. Zda ta anebo ona metoda vědeckého poznávání stačí k tomu, aby poskytovala nejen vysvětlení přírodních zjevů, ale takové vysvětlení, jež jsou adekvatním převedením materiálního světa na svět ideový, by mohlo býtí též bezpečným návodem k praxi, směřující k pozměňování tohoto světa. A protože proletářská třída jedinečně v marxismu (a ne v teorii relativity, v psychoanalýze a pod.) poznala tuto její potřebnou metodu poznávání a protože dále proletariát poznal, že je on je nositelem nejen vyššího typu hospodářského a sociálního řádu, nežli je buržoasní, ale že je současně též nositelem vyššího typu a způsobu lidského poznávání, myšlení a protože dále proletariát poznal, že jen každý pokus o znevažování této jeho metody poznávání (materialistické dialektiky) za projev proletariátu nepřátelský.

Proto jsme, ano, vylučně jen proto jsme. pane Brouku, takoví bojovní!